

Overleven in de halfwoestijn

Mongolië | Anno 2013

Maandag 15 juli Ulaanbaatar – Bayanzag	2
Dinsdag 16 juli Bayanzag – Khongoryn Els	12
Woensdag 17 juli Khongoryn Els – Yolyn Am	18
Donderdag 18 juli Yolyn Am – Ulaanbaatar	25

Maandag 15 juli | Ulaanbaatar – Bayanzag

Steeds zanderiger en dorder wordt het landschap dat onder de Fokker 50 van Aero Mongolia door schuift. Gaandeweg kunnen we zelfs duinformaties onderscheiden. We naderen de Gobi, zoveel is duidelijk.

Door een dicht wolkendek dalen we naar [Dalanzadgad](#) af. Rond de schaduw van het vliegtuig verschijnt een spectaculaire krans van spectraalkleuren op de witte wolken onder ons. Boeddha's licht, zo noemen ze in China dat natuurverschijnsel.

Boeddha's licht, zo noemen ze in China dat natuurverschijnsel

---

Te midden van een zonnig landschap landen we even na negen op de verharde landingsbaan van [Gurvan Saikhan Airport](#) – tot 2007

landden vliegtuigen hier op een gravelpiste. Waterplassen doen vermoeden dat het recent geregend heeft. Een wat kille wind waait ons tegemoet.

Vier Mitsubishi Delica's staan ons op te wachten. Plaatsgebrek zal onze zorg niet worden in deze ruime monovolumes met vierwielaandrijving. Minder dan een half uur na de landing zijn we naar Dalanzadgad op weg, om er in een supermarktje water te foerageren. De hoofdstad van Ömnögovi of Zuid-Gobi is dit, de grootste provincie van Mongolië – vijf en een halve keer zo groot als België. Overigens vallen alle zuidelijke provincies van Mongolië nogal groot uit, maar zijn ze tegelijkertijd ook erg dun bevolkt. Samen vormen ze de Gobiwoestijn.

De laatste jaren begint Dalanzadgad zich in versneld tempo te ontwikkelen. Dat dankt de stad vooral aan de ontginning van steenkool, koper en goud in de wijde omgeving. Ze telt 57 000 inwoners, terwijl de provincie meer

dan 93 000 kamelen telt, weet onze reisgids Batmunkh te vertellen. Het verband tussen beide is ons niet meteen duidelijk.

Vandaag zal onze rit ons ongeveer honderd kilometer in noordwestelijke richting voeren, met aan onze linkerkant de [Gurvan Saikhan](#), de *Drie Schoonheden*. Een uitloper van de Altaj vormen ze, de luchthaven dankt er haar naam aan.

Gezien de stevige regenbuien van vannacht zullen de chauffeurs het wat kalmer aan doen, zo wordt ons gezegd. Voorlopig merken we daar alvast niets van, want te midden van een onmetelijk weids landschap zoeven we vrij vlot door de schaars begroeide steppe. Geregeld waaiert de grillige

Nomadenfamilie

piste in slierten uiteen, nu eens splitst ze zich, dan weer vloeit ze terug samen in één spoor, maar grosso modo lijkt ze toch naar een vast punt aan de einder te evolueren. Welke piste de beste is, daar heeft elke chauffeur zo zijn eigen, hoogst persoonlijke mening over. Soms rijst de vraag of de vier chauffeurs wel dezelfde bestemming voor ogen hebben. Hier en daar staan er stevige waterplassen, maar het blijft zonnig.

Soms rijst de vraag of de vier chauffeurs wel dezelfde bestemming voor ogen hebben

---

Na iets minder dan een uur stoppen we op een kleine verhevenheid. Eindeloos verstrekt de steppe zich in alle richtingen uit, enkel bedekt met steentjes en een iele begroeiing van korte grasachtige plantjes. Geïsoleerde wolken schuiven hun donkere schaduw en geruisloos over de steppe.

Wat verderop staan twee gers, de typische ronde, witte tenten van Mongoolse nomaden. Dat trekt ons aan als een magneet. Overrompeld door onze onverwachte aanwezigheid staren twee mannen, twee vrouwen en drie kinderen ons wat onwennig aan. De klikkende camera's overdonderen hen, maar de sigaret wordt in dank aanvaard. De snoepjes en de balpennen eveneens. Twee honden laten de drukte niet aan hun hart komen en liggen languit op de grond. Twee sets zonnepanelen voorzien de gers van elektriciteit. Een gammele Russische UAZ-452 truck en twee moto's vormen de link met de buitenwereld.

Nog eens een uurtje verder doemt een alleenstaande houten blokhut op. Het blijkt één van de voorzieningen te zijn die de overheid geïnstalleerd heeft om de nomaden te

helpen – een waterpomp aangedreven door een dieselmotor. Tweemaal daags wordt de motor ingeschakeld om water van veertig meter diep op te pompen en in drinkbakken te lozen. Enkele paarden doen er zich te goed aan.

Overal in Mongolië leven nomaden, aldus Batmunkh, maar hun levenswijze verschilt naar gelang van de streek waar ze wonen – steppe, bossen, gebergte. Toch is water steeds hun allereerste bekommernis. Vaak huizen nomadenfamilies samen rond een bron. Hier in het zuiden is de kwaliteit van het water beduidend slechter dan in het noorden. Stadsmensen uit Ulaanbaatar worden wel eens ziek als ze er van drinken, laat staan westerse toeristen. We zijn gewaarschuwd.

Sceptisch

Cool

Nieuwsgierig

Een omheind perceel achter de blokhut is de stille getuige van een vergeefse poging om naast de pomp een moestuintje uit te bouwen. Maar nomaden en moestuintjes, dat klikt niet. Chinezen zijn meer sedentair ingesteld, die hebben daar wel een neus voor. Aan de zuidelijke grens zie je dat goed, weet Batmunkh. Aan de Chinese zijde is het al groen wat de klok slaat, aan de Mongoolse zijde is het één dorre woestijn. Toch gaat het ten gronde om dezelfde biotoop met hetzelfde klimaat.

Honderden geiten rond een vijver, dat is niet meteen wat je in de woestijn verwacht. En toch duikt het tafereel plots op. Prompt maken de geiten zich in alle mogelijke richtingen uit de voeten. Snel springt een man op zijn moto om ze terug bij elkaar te drijven.

Vanuit een natuurlijke bron gutst permanent water in de vijver. Vandaar wordt het via een

pijpleiding naar een kleine oase gevoerd die verderop in een laagte ligt. Bij nader toezien blijkt de oase grotendeels uit een groentetuin van vier tot vijf hectaren te bestaan. Liefst veertien soorten groenten worden er gekweekt – ajuinen, komkommers, kolen, wortelen, aardappelen, tomaten, watermeloenen, ...

Als ze goed doorwerken, volgt midden oktober nog een tweede oogst – pal in de woestijn nota bene

---

's Winters zakt de temperatuur hier vlot tot -30°C , maar vanaf eind mei kunnen de tuinders aan de slag. In augustus hebben ze hun eerste oogst binnen en als ze goed doorwerken, volgt midden oktober nog een tweede oogst – pal in de woestijn nota bene. Hun afzet vinden ze op de versmarkt in Dalanzadgad, hier ruim 90 km vandaan, maar ook

Oase met groentetuin

in de gerkampen voor toeristen. Nomaden en moestuintjes, dat klikt niet?

Half twee is het als we [Gobi Oasis](#) bereiken. Prompt installeren we ons in de spartaans uitgeruste gers – bed, nachtkastjes, melkstoeltjes, tafeltje, vuilnisbak. Elektriciteit is er niet, wel een dynamolantaarn, oplaadbaar met een draaihendeltje en een zonnepaneeltje.

Voor we er erg in hebben, is het bonte gezelschap aan de horizon verdwenen

---

Zo ver het oog reikt, is in de wijde omgeving letterlijk niets te bespeuren – geen ger, geen boom, geen struik. Toch zijn ze er ook in deze barre omgeving tot onze verbazing in geslaagd om ons met douches en wc's te gerieven. En met koud bier uit de koelkast.

De zandstenen formaties, daar kom je voor naar [Bayanzag](#). Bij helder weer zetten de rosse stralen van de avondzon die formaties in een vlamme gloed. *Flaming Cliffs* worden ze daarom ook wel genoemd. De vooravond is dan ook het meest geschikte moment om er te vertoeven. Maar de regenwolken in het verre westen voorspellen weinig goeds. Even na vier reeds trekken we er op uit. Met drie jeeps weliswaar, want aan de vierde moet gesleuteld worden.

Minder dan tien minuten later kijken we van op een zandstenen richel in een rossig dal neer. Grillig geërodeerde klippen rijzen enkele tientallen meters boven de steppe uit. Wereldwijd is dit sedert de jaren twintig van de vorige eeuw één van de beroemdste vindplaatsen van fossielen van dinosaurussen.

Onverstoorbaar grazend werkt een kudde van enkele honderden geiten zich een weg naar onze gers. Het lijkt wel of ze het kamp gaan innemen, een omheining is er immers niet. Tot plots uit het niets een vrouw op een moto komt aan-

rijden, haar kind achterop. Enkele toetergeluiden en wat schrille kreten volstaan om de kudde in geen tijd te verzamelen en op het juiste spoor te zetten. Voor we er erg in hebben, is het bonte gezelschap aan de horizon verdwenen.

Geiten samendrijven met motorfiets

Bayanzag – Flaming Cliffs

Niet dat er in de Gobi tijdens het Krijt – tussen 114 en 65 miljoen jaar geleden – beduidend meer dinosaurussen zouden rondgelopen hebben dan elders ter wereld. Wat de Gobi evenwel zo speciaal maakt, is de sterke erosie die voortdurend nieuwe sedimenten uit het Krijt blootlegt. En het zijn precies die sedimenten die skeletten van dinosaurussen bevatten. Dat er zo weinig vegetatie is en dat de Gobi Altaj nog steeds omhooggestuwd wordt, versnelt dit proces zelfs.

Het was eerder per toeval dat nomaden op de eerste fossiele dinosaurusresten stootten.

Ze waren er van overtuigd dat die reusachtige beenderen van draken afkomstig waren – niet toevallig gebruiken Chinezen hetzelfde woord voor draak en voor dinosaurus.

Ze waren er van overtuigd dat die reusachtige beenderen van draken afkomstig waren

---

De geruchten over merkwaardige vondsten in de Gobi kwamen Roy Chapman Andrews ter ore. Een wat avontuurlijk aangelegde Amerikaanse wetenschapper was dat, hij zou

model gestaan hebben voor het Indiana Jones-typetje van Steven Spielberg. In 1922 besloot Chapman zelf in Mongolië op onderzoek te gaan. Gezien het isolement en de onbekendheid van het Mongolië van die tijd, mag dat een moedige beslissing genoemd worden, aldus Batmunkh. Jaren later zou de Amerikaanse senator McCarthy hem daarvoor zelfs ter verantwoording roepen – per slot van rekening was Mongolië toentertijd een communistisch land.

Twee- tot drieduizend soorten vissen, achtduizend soorten reptielen en amfibieën, en

tienduizend uitgestorven soorten zoogdieren wist Chapman met zijn ploeg van vijfhonderd Mongolen op te delven, declameert Batmunkh niet zonder overdrijving. Vijfhonderd kamelen stonden in voor het transport van al die vondsten naar China. Vandaar ging het per boot naar de Verenigde Staten.

Toch kwam er maandenlang geen enkel dinosaurusfossiel boven water. Alsof het een filmscenario is, verhaalt Batmunkh hoe de ploeg op het punt stond te vertrekken, toen één van Chapmans medewerkers tegen een helling op klauterde. Eén van de stenen die

Bayanzag – Flaming Cliffs

Bayanzagboompjes

daarbij loskwamen bleek een gefossiliseerd dinosaurusei te zijn. Het hek was van de dam. Zonder twijfel de beroemdste vondst ooit in de Gobi was die in 1971 van twee dinosaurussen in vechthouding – een velociraptor en een protoceratops, door duinzand bedolven terwijl ze in een strijd op leven en dood verwickeld waren.

Een velociraptor en een protoceratops, in hun strijd op leven en dood door duinzand bedolven

---

Met de Mongoolse autonomie groeide ook het ongenoegen over al die paleontologische relictten die hun weg naar Amerikaanse musea hadden gevonden. Pure diefstal, zo luidde het. Ondertussen zou er een akkoord op stapel staan tussen Mongolië en de USA om althans een deel van de fossielen terug te geven. Samen zouden ze een groot museum uitbouwen – in de Gobi nog wel – om de te retourneren vondsten in onder te brengen.

Een kwartiertje later staan we te midden van de boompjes waaraan dit gebied zijn naam ontleent – de *bayanzag*. Nergens anders in de Gobi zal je er zoveel aantreffen. Veel meer dan grote struiken zijn het in feite niet, met een dikke stam, veel takken en piepkleine blaadjes. Ze worden ook wel *haloxylon*

Kamelenfokkerij

Kamelenfokker
Munkh Erdenet

of *saxaul* genoemd, en nestelen zich heel graag in zanderige grond. Hout van de *bayan-zag* brandt veel langer dan ander hout, wat mooi meegenomen is als je 's winters in je ger met een kacheltje zit. Maar het zijn vooral de talloze holletjes in het zand en de schichtige knaagdiertjes die er in verdwijnen,

die onze aandacht vatten. Grondmuizen, zo noemt Batmunkh deze knaagdiertjes.

Het loopt al tegen zessen als we zoogdieren van een heel ander kaliber voorgeschoteld krijgen. We zijn te gast bij kamelenfokker Munkh Erdenet – *Eeuwige Schat* betekent dat in het Mongools. Zijn drie gers staan te

midden van een onmetelijke, schier grasloze steppe. Een twintigtal kamelen staan of zitten wat verderop te herkauwen. Een moderne terreinwagen staat naast één van de gers.

Zoals de gastvrijheid voorschrijft, onthaalt

Munkh Erdenet ons op *hormog*, gefermenteerde melk van kamelen. Het kommetje met het zurige, licht alcoholische goedje doet de ronde. Zuinigjes nippen we er even van – of doen alsof. Ook de onvolprezen *aarul*, de zuivelsnack met een textuur van beton, is van de partij.

Ger – Interieur

Kamelenfokkerij – Gers

Tom en Jerry in de Mongoolse steppe

Een grote, comfortabele ger is het, met fraaie, kleurrijke meubels, een altaartje, een spiegelkast vol foto's van familieleden en vrienden, schapenwollen tapijten op de vloer, een tv met dvd-speler op de kast. Drie jongens zitten op de grond, helemaal in de ban van *Tom and Jerry*.

Het fokken van kamelen zit Munkh Erdenet in het bloed. Het praten erover eveneens.

Weliswaar heeft hij ver hiervandaan secundair onderwijs doorlopen en zijn legerdienst gedaan, maar daarna is hij naar zijn ware roeping teruggekeerd – kamelen fokken zoals zijn voorvaderen. Meer dan tachtig heeft hij er. Het gros daarvan staat ergens op de steppe te grazen. Als appeltje voor de dorst houdt hij daarenboven ruim 200 schapen en

geiten achter de hand. *Eeuwige Schat* zit goed in de slappe was, zoveel is duidelijk.

Melkproducten, voedsel, huiden, transport... voor haar eigen voorzieningen rekent de familie volledig op haar kamelen. Een kameel hoeft je niet elke dag te melken zoals een koe. Om de drie tot vier dagen wordt kwark of yoghurt gemaakt.

's Winters brengen ze hun melk, vlees en huiden in de stad aan de man. Dat levert het gros van de jaarlijkse inkomsten. Enkel als het echt moet, wordt een kameel aan andere nomaden verkocht, omdat die het vlees en de huid nodig hebben. Bij huwelijksfeesten of festivals zoals

Naadam trekken ze met gefermenteerde kamelemelk naar de markt. Voor één liter vanggen ze dan twee- tot drieduizend tugrik – één tot anderhalve euro.

Vanaf eind mei komt wol los van de vacht. Doorgaans is dat zes tot zeven kilogram wol, bij een groter exemplaar kan dat tot tien kilogram oplopen.

Ook geiten worden gekamd, die leveren amper een halve tot een hele kilogram op.

Schapen en geiten gaan dan bij bosjes voor de bijl

Als het op droogte, hitte en koude aankomt, is geen dier beter aangepast aan de steppe dan de Bactrische kameel. Tot tachtig liter water zwelgt hij in één beurt naar binnen, maar na zo'n drinkgelag kan hij het vijftien- tot zestig dagen zonder water stellen, vooropgesteld dat hij geen zware inspanningen moet leveren en dat het met de luchtvochtigheid meezit.

Pakweg om de tien jaar doet zich een *dzud* voor, een periode van extreme winterkoude. Schapen en geiten gaan dan bij bosjes voor de bijl. Koeien en paarden zijn de volgende om de rol te lossen. Kamelen daarentegen zullen het in de barre winterkou veel langer uitzingen.

Wereldwijd leeft drie kwart van de *Bactrische kamelen* in Mongolië. Met hun twee

Zonsondergang boven de steppe

bulten onderscheiden ze zich duidelijk van de *Arabische kamelen*, dat zijn de dromedarissen met één bult uit de Sahara en het Midden-Oosten. Maar ze planten zich heel langzaam voort, waardoor de populatie er gestaag op achteruit gaat. Gemiddeld leeft een kamelenwijfje 25 jaar en is ze vruchtbaar vanaf haar vierde jaar. Een dracht duurt 13 maanden. Het kalf zal tot zijn tweede jaar zogen, maar zijn moeder blijft al die tijd vruchtbaar. Zodra ze opnieuw zwanger wordt, is het gedaan met zogen.

Vijf babykamelen hebben dit jaar de kudde

van Munkh Erdenet versterkt. Daarstraks hebben we zelf kunnen vaststellen dat ze met hun drie tot vier maanden al stevig op hun poten staan. Alleen hun rafelige vacht lijkt voorlopig nergens op.

Vier tot vijf keer per jaar verhuist de familie, op zoek naar goed gras voor de kamelen. 's Winters schurken ze graag met hun gers dicht tegen de bergen aan, omdat ze daar beter beschermd zijn tegen de wind. 's Zomers verkiezen ze de open steppe.

Verhuizen gebeurt met de eigen kamelen. Om een vrij grote ger zoals deze met hebben

en houden te verhuizen, heb je tien tot twaalf kamelen nodig. Luie Mongolen durven voor de verhuis wel eens een vrachtwagen in te schakelen, schampert Munkh Erdenet. In plaats van hun spulletjes netjes op een kameel te binden, zoals Mongolen dat al eeuwen doen.

Een mens zou het bijna vergeten. Munkh Erdenet heeft niet alleen kamelen, hij heeft ook een vrouw en zeven kinderen – de oudste 23, de jongste 12. Drie zitten aan de universiteit van Ulaanbaatar, vier volgen secundair onderwijs in de provinciehoofdstad Da-

lanzagad, hier bijna honderd kilometer vandaan. 's Winters zitten ze op internaat, tijdens de zomervakantie zakken ze naar de steppe af en verdienen een centje bij in de toeristische gerkampen.

Jaarlijks dokt Munkh Erdenet 1,3 miljoen tugrik af voor de huisvesting van de oudste drie kinderen in Ulaanbaatar – ruim 700 euro. Omdat ze hun kot delen, valt dat nog mee. Eten is daar niet in meegerekend, inschrijvingsgeld ook niet. Dat laatste komt nog eens op 0,9 tot 1,2 miljoen tugrik per jaar.

Gobi Oasis - Zonsondergang

Zijn jongste twee zonen zullen hem opvolgen als kamelenfokker. Of ze dat zelf al weten, is niet duidelijk

---

Op onze vraag wie hem als kamelenfokker zal opvolgen, nu zijn oudste kinderen een hogere opleiding volgen, antwoordt Munkh Erdenets zonder enige aarzeling – zijn jongste twee zonen. Of ze dat zelf al weten, is niet duidelijk.

Een rit op een kameel sluit onze kennismaking af – voor de moedigsten althans. Dat leidt tot de bevinding dat een kameel zich gemakkelijker laat berijden dan een paard.

Kwart na zeven is het al als we terug in Gobi Oasis arriveren. Een schitterende zonsondergang boven de Mongoolse steppe sluit een geslaagde dag af.

[Top](#)

Dinsdag 16 juli | Bayanzag – Khongoryn Els

Diep in de nacht glippen we naar buiten, heel even maar, de koele duisternis in. Want de sterrenhemel die zich boven de open steppe ontplooid heeft, is onweerstaanbaar. Niet gehinderd door bomen, wolken of turbulenties fonkelen sterren en Melkweg glashelder aan het fluwelen firmament. Zelfs zeer laag boven de horizon – pakweg vijf graden – zijn ze perfect waarneembaar.

Want de sterrenhemel die zich boven de open steppe ontplooid heeft, is onweerstaanbaar

---

Even voor acht vertrekken we onder een quasi wolkeloze hemel, met een rit van ongeveer vier uur voor de boeg. Twintig minuten later stoppen we in [Bulgan](#) om te tanken.

Amper 10 000 inwoners telt het dorpje, toch vormt het voor de komende twee dagen ons laatste contact met de beschaving. Een win-

keltje hebben ze er, een boeddhistisch tempeltje, een tankstation, zelfs een cultureel centrum en een hospitaal. Op het pleintje zijn ze een motorpanne aan het repareren.

Verlegen kijken de kinderen op naar de toeristen. Met graagte nemen ze de ballonnetjes aan, maar ze opblazen, daar slagen ze niet in.

Door een onmetelijke, boomloze steppe met een schaarse begroeiing van gras en lage struiken leidt de piste westwaarts. Aan weerszijden tekenen zich in de verte tegen de horizon de kale rotsen van een lage bergketen af. De piste heeft verrassingen in petto, want na amper twintig minuten rijden we de band van één van de jeeps lek.

Bijna ongemerkt dringen we het [nationaal park van Gurvan Saikhan](#) binnen. Met zijn oppervlakte van 27 000 km² is dit het grootste park van Mongolië – net iets kleiner dan België.

Een twintigtal paarden hebben zich rond een natuurlijke bron verzameld. Enkele grote, platte stenen bakenen de rand van de put af. Amper twee meter onder onze voeten glinstert het heldere water. Met een leren zak aan een stok hevelt Batmunkh wat water

Water overhevelen bij natuurlijke waterbron

over naar de drinkbakken. Niet tot ongenoegen van de paarden.

Gaandeweg vatten we de beklimming van de Gurvan Saikhan aan. Tussen kale rotsen slingert de piste zich omhoog. Half twaalf is het als we een *ovoo* passeren, een sjamanistisch bouwwerk van gestapelde stenen dat het

hoogste punt markeert, en de afdaling naar de vallei inzetten.

Vrij spoedig krijgen we nu [Khongoryn Els](#) in het vizier, de fameuze zandduinen waar het ons vandaag om te doen is. Letterlijk betekent dat *Okergele Duinen*, vaak noemt men

dit ook de *Zingende Duinen*, vanwege het geluid dat het zand maakt als het door de wind opgejaagd wordt en van de helling stort.

Aan de unieke combinatie van rotsbergen, zandduinen, groene vegetatie en een riviertje dankt het park zijn beschermde status, legt Batmunkh uit. Ruim honderd kilometer

Nationaal park van Gurvan Saikhan

Duinen van Khongoryn Els

strekken de zandduinen zich over de lengte van de vallei uit, soms over een breedte van twaalf kilometer. Op sommige punten bereiken ze een hoogte van driehonderd meter.

Even na twaalf arriveren we in het gerkamp [Gobi Discovery 2](#). De thermometer wijst 32 °C aan. Bij de ingang van het kamp staat ons zowaar een kameel met een gewei op te wachten. Bij de schepping, zo luidt de verklaring, waren het immers niet de herten, maar wel de kamelen die van een gewei voorzien werden. Echt leuk vonden de herten dat niet. Op zekere dag vroegen ze daarom aan de kamelen of ze hun gewei even mochten lenen voor een feest. Joviaal als de kamelen waren, hadden ze daar geen bezwaar tegen. Maar de herten waren zo in hun nopjes met hun gewei, dat ze het tot op heden nog steeds niet terugbrachten. Daarom zal je een groep kamelen altijd in dezelfde richting zien turen, hoopvol uitkijkend naar de herten die hun gewei komen terugbrengen.

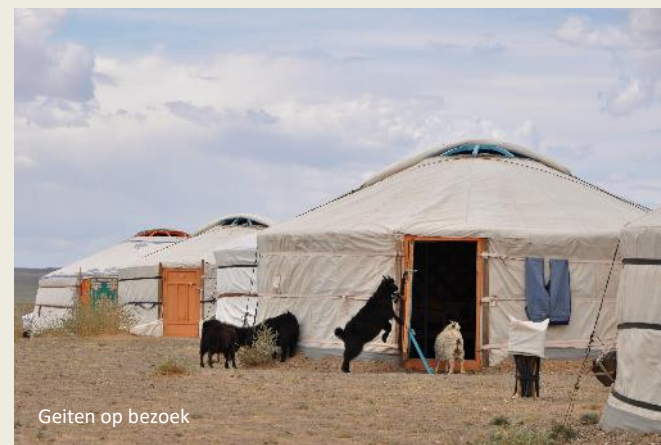
Van op een helling kijken 42 gers over Khongoryn Els uit. Binnen treffen we de vertrouwde rudimentaire meubeltjes aan, inclusief plankharde bedden en kussens gevuld met pitten. Van het karrenwiel in de nok daalt een dik touw neer met een joekel van een steen er

Gobi Discovery 2 – De legende van het hert

Ger – Interieur

Geiten op bezoek

aan. De aanwezigheid van een gloeilamp lijkt op het bestaan van elektriciteit te wijzen. Buiten giert een strakke wind rond de ger, de spanlinten flapperen tegen het canvas. Veel beschutting biedt de open steppe niet, zoveel is duidelijk. Als de wind in kracht toeneemt, zal de steen ervoor zorgen dat de dragende palen zich aan de lijszijde van de ger dieper in het zand verankeren. Heel even vallen er in de vroege namiddag wat regendruppels.

Vier uur is het als we met de jeeps in de richting van de duinen afzakken. Parallel met de duinen stroomt een brede rivier door de vallei. Tijdens het regenseizoen althans, want nu rest daar alleen maar een schraal beekje van dat zich tussen de zandbanken kronkelend een weg zoekt. Tussen typische duinvegetatie zetten we te voet onze weg verder. Hoog rijzen de sierlijke vormen van de bleekroze duinen voor ons op. Zonder ophouden

schildert de wind fluweelzachte patronen van licht en schaduw in het fijne zand op de hellingen. In de verte drijft een herder op een motor zijn kudde paarden voor zich uit.

Buiten giert een strakke wind rond de ger, de spanlinten flapperen tegen het canvas

---

Een vlonderpad voert ons over een moerasige strook naar een grasveldje – sappig groen gras aan de voet van zandduinen diep in de Gobi, wie had dat gedacht. Maar de schuldige is snel gevonden. Batmunkh leidt ons naar een bron aan de voet van de duin. Modderbruin water borrelt er uit het zand op.

Dan vatten we datgene aan waarvoor we gekomen zijn – de beklimming van de hoge duin. De eerste aanzet verloopt voorspoedig,

Alle luifels moeten dicht

Na de storm

de helling neemt slechts matig toe. Rustig stappen we naar boven, de sterke wind krijgt ons niet klein. Maar de helling wordt steil, het zand mul, de wind ongenadig. Stappen wordt een processie van Echternach. Onze huid wordt gezandstraald, met elke ademtocht hijgen we wolkjes zand naar binnen. Zandkorrels nestelen zich tussen onze tanden, op onze oogleden, in onze longen.

Eenmaal boven is de triomf van korte duur. Een monumentaal duinlandschap ontvouwt zich aan onze voeten. Zo ver het oog reikt volgen imposante duinrijen elkaar op. Maar het oog reikt niet ver en het fototoestel focust niet, want gestaag jaagt de wind gordijnen van zand tegen de helling op. Adembenemend, dat wel.

Vrij spoedig zakken we af naar beneden. Regendruppels proberen de pret te bederven, maar ter hoogte van de jeeps is het droog.

Wat verderop staat een kudde van een twintigtal kamelen te schranzen tussen de duinvegetatie.

De helse wind jaagt een kleine zandstorm voor de regen uit

Even voor zes zijn we terug in het kamp. De chauffeurs zijn er niet gerust in voor morgen. Er is nog regen op komst, vrezen ze, de pistes in het dal zullen onberijdbaar zijn. Regen maakt van mul zand een slijkbrij waar geen jeeps tegen opgewassen zijn. Dat betekent dat het geplande traject door de vallei via [Bayandalay](#) geen optie zal zijn – Batmunkh is er in het verleden al twee keer vastgereden. Bovendien wacht ons daar een smalle kloof, weinig breder dan een jeep. Veel heb je dan niet nodig om de doorgang onmogelijk te maken. Meteen over de Gurvan Saikhan uit

het dal weg klimmen, via dezelfde pistes als vandaag, is dus de enige optie.

Als om de vermoedens van de chauffeurs te bevestigen, zijn in het westen inktzwarte wolken boven de bergen verschenen. De helse wind jaagt een kleine zandstorm voor de regen uit. Geleidelijk onttrekt het zand de bergen, de duinen en het dal aan het zicht. Een gierende wind geselt de gers. We haasten ons naar buiten om de luifel over het karenuwiel dicht te trekken en stevig vast te snoeren. Amper zie je nog een hand voor de ogen.

Met het deurtje potdicht hokken we samen in de ger. Aardedonker is het er, want ramen zijn er niet, en elektriciteit evenmin. Buiten rukt de wind onophoudelijk aan het canvas, het lijkt een

wonder dat er geen stukken vallen. Geen kwartier nadat de storm zich in het westen aankondigde, gaan de hemelshuizen open. Twintig minuten lang ranselt de regen het canvas.

Gandeweg neemt buiten de zichtbaarheid toe, de zon dringt zelfs door de wolken, maar het blijft regenen. Ruim een half uur nadat het tempeest losbrak, is alles plots voorbij.

De zandduinen liggen te blaken in de zon, in het westen steken de bergen scherp af tegen de bleke wolken. Waar zojuist een kleine zandstorm raasde, huppelt vrolijk een sneeuw wit konijn rond. In het oosten bekroont een magnifieke regenboog het tafereel.

[Top](#)

Duinen van Khongoryn Els

Woensdag 17 juli | Khongoryn Els – Yolyn Am

De ganze nacht door rollen regenvlagen over het kamp. Toch ontwaken we onder een stralend blauwe hemel. Alsof het nog nooit geregend heeft en nooit meer regenen zal. Gezwind zwieren we de luifel op het dak open

en laten de ochtendzon binnen.

Vanaf acht uur zetten we het scenario van gisteravond in de praktijk om – eerst de [Gurvan Saikhan](#) over, dan parallel met de

bergen oostwaarts. Op de kaarsrechte, onverharde piste zet chauffeur Tsogo er flink de beuk in. Met pieksnelheden tot 75 kilometer per uur zoeven we onder een stralend blauwe lucht door het weidse, zonovergoten

landschap.

Een eenzame ger trekt onze aandacht. Wel twintig paarden houden zich in de omgeving op. Willen we over het fokken van paarden wat te weten komen, dan is dit de juiste plek.

Maar we vangen bot. Niemand is thuis, op opa na, die ziek te bed ligt.

Vier jeeps, dat gaat in de steppe hoe dan ook niet onopgemerkt voorbij. In volle vaart komt Batsuch uit het niets op zijn moto aangereiden. Een beetje stroef, maar vriendelijk leidt hij ons zonder veel omhaal zijn ger binnen. Prompt verschijnen de obligate snacks op tafel – kaas, suiker en de betonharde *aarul* – en doen twee kommetjes boordevol *airat* de ronde. Beleefd slurpen we aan de gefermenteerde paardenmelk – of doen alsof – en prijzen ons gelukkig dat de chauffeurs een flinke portie van het goedje voor hun rekening nemen. Door de variatie in vegetatie smaakt *airat* in elke streek toch weer

anders, merkt Batmunkh op. Subtiele verschillen in het *terroir* van deze *appellations* zijn aan ons voorlopig niet besteed.

Buiten giert de wind. Opa is ondertussen in zijn onderlijfje overeind komen zitten in zijn bed, zich beduusd afvragend waar al dat volk vandaan komt.

Achteraan tegen de wand hangt een altaartje. Op een kastje staat een tv – naast de ger hebben we een schotelantenne en een zonnepaneel opgemerkt. Maar het zijn de medailles tegen de wand die onze aandacht trekken. Batsuchs paarden doen het blijkbaar goed bij de paardenrennen op de lokale en

Batsuch drijft enkele paarden samen

provinciale Naadams. Zijn jongere broertjes blijken bedreven jockeys te zijn.

Paarden worden zes tot zeven maal per dag gemolken, legt Batsuch uit. In totaal heeft hij er 36, waarvan negen merries met een veulen die gemolken kunnen worden. Dag in, dag uit brengen ze samen 25 liter melk op, die meteen verwerkt moet worden. Een zeer arbeidsintensieve bedoening lijkt ons dat.

Ware het niet dat het melken van paarden een vrouwenzaak is en dat de vrouw des huizes even uithuizig is

---

In feite zouden de paarden op dit eigenste ogenblik gemolken moeten worden, ware

Zwangere merrie

Vorbereitung van het melken

Veulens tot onthouding gedwongen

Even laten zogen zodat de spenen zacht wor-

...en dan melken

het niet dat het melken van paarden een vrouwenzaak is en dat de vrouw des huizes even uithuizig is. Dat is een kolfje naar de hand van Bat Erdenet, één van onze chauffeurs. Gewapend met een emmer en een melkkan trekt hij naar de veulens. Die liggen vast aan een touw, om te beletten dat ze hun moeder opzoeken om te zogen.

Paarden melken is een omslachtig gedoe, zo blijkt. Op zijn motor gezeten drijft Batsuch eerst de merries bij elkaar. Vervolgens maakt hij één van de veulens los en sleurt het weerbarstige dier niet zonder moeite naar zijn moeder. Daar laat hij het veulen heel even zogen, zodat haar spenen zacht worden. Vervolgens rukt hij het veulen los, maar blijft het dicht tegen de merrie aan drukken. Zonder de nabijheid van haar veulen zal de merrie immers geen melk geven.

En straks, over anderhalf uur, zal dit circus helemaal van voren af aan herbeginnen

Nu kan Bat Erdenet aan de slag. Met de rechterarm tussen de twee achterpoten door en de linkerarm rechttoe, knijpt hij met beide handen ritmisch in de spenen. Tegen een vlot

tempo striemen straaltjes melk tegen de rand van de emmer. Ondertussen is Batsuch al met een ander veulen aan het zeulen om de volgende merrie klaar te maken. En straks, over anderhalf uur, zal dit circus helemaal van voren af aan herbeginnen. Dag in, dag uit. Jaar in, jaar uit.

Lichtjes verbaasd stapt Batsuchs vrouw uit

haar auto. Kennelijk zit haar werk er bijna op, zonder dat ze een hand heeft hoeven uit te steken. Echt boos is ze daar niet om. Het kleintje dat ze mee heeft, lijkt als twee druppels water op de bedlegerige opa.

Nog steeds parallel met het gebergte zetten we onze weg in oostelijke richting verder. De grassteppe helt lichtjes af naar de vallei. Na ruim een uur komt daar verandering in. De jeeps wenden de steven zuidwaarts, de bergen in. De piste kronkelt nu tussen rotsachtige heuvels omhoog tot ongeveer 1 950 m boven de zeespiegel.

Even na één uur duikt in deze woeste omgeving het gerkamp Juulchin Khan Bogd op, waar we lunchen. In weerwil van zijn desolaat karakter is de Gobi de thuisbasis van nogal wat merkwaardige zoogdieren. Op vier heuvels rond het kamp hebben ze dat dik in de verf gezet

Dochter

Mevrouw Batsuch

Zoon

met meer dan levensgrote beelden van enkele van die dieren.

Wat dieper in het gebergte treffen we het [Branch Museum of Nature of South Gobi Aimag's Museum](#) aan, waar dit thema verder uitgesponnen wordt. Het museum dateert uit 1987 – de opgezette dieren wellicht ook.

Van dichtbij maken we er kennis met stoffelijke versies van de wezens die de Gobi bevolken. Lammergier, monniksgier, gazelle, wild schaap met fraai gekrulde hoorns, wilde ezel, lynx, wolf en zelfs sneeuwluipaard zijn vertegenwoordigd. Van de Siberische steenbok is enkel een stel hoorns aanwezig. De extreem

zeldzame Gobibeer laat zich ook niet zien – slechts een dertigtal exemplaren zouden nog in leven zijn. In een troosteloos nevenzaaltje liggen achteloos beenderen en gefossiliseerde eieren uitgestald van die andere beroemde bewoner van de Gobi – de dinosaur.

In feite is de Gobi geen woestijn, maar een halfwoestijn, legt Batmunkh uit, een overgangsklimaat tussen het subtropisch klimaat en het woestijnklimaat. Een woestijn is immers een plek waar het nooit regent. Dat het in de Gobi fameus kan regenen, weten we

ondertussen. Het is precies dank zij die regenbuien dat deze grote dieren er in slagen zich in de Gobi te handhaven.

Eén van die dieren is de wilde kameel, een bleke versie van de bruine Bactrische kameel. Een zeer schichtig wezen, dat zich alleen al bij het zien van een stofwolk uit de voeten maakt. Maar flink uit de kluiten gewassen is ie wel. Vrachten tot 400 kg kan hij torsen, terwijl zijn gedomesticeerde neef al vanaf 250 kg verstek moet laten gaan. Maar de kruising van een Bactrische kameel en een wilde kameel is onvruchtbaar.

Hoog boven onze hoofden herinneren een tiental lammergieren ons er aan dat dit hun vallei is

---

Half vier is het als we dieper het park in trekken op zoek naar [Yolyn Am](#), de befaamde *Vallei der Lammergieren*. Met drie jeeps weliswaar, want aan de vierde moet gesleuteld worden.

Zelden beroeren zonnestralen de bodem van die steile, diepe kloof. 's Winters ligt het ijs er tot tien meter dik. Vroeger wist dat ijs zich zelfs het ganse jaar door te handhaven, maar dat is niet meer het geval – *global warming*, aldus Batmunkh. Toch kan je doorgaans tot diep in de maand juli nog sporen van ijs aantreffen. We rillen van vreugde.

Op zoek naar ijs in een halfwoestijn wandelen we de brede vallei in. De gulle zon maakt het behaaglijk warm, maar de strakke wind voegt daar een koele toets aan toe. Hoog boven onze hoofden herinneren een tiental lammergieren ons er aan dat dit hun vallei is. Voorlopig staat de bedding van de Yol droog, maar stroomafwaarts wordt het gaandeweg een klaterend beekje.

Planten vormen grote, donkergroene vlekken op de hellingen. Niet toevallig heeft Batmunkh daar een exemplaar van bij de hand.

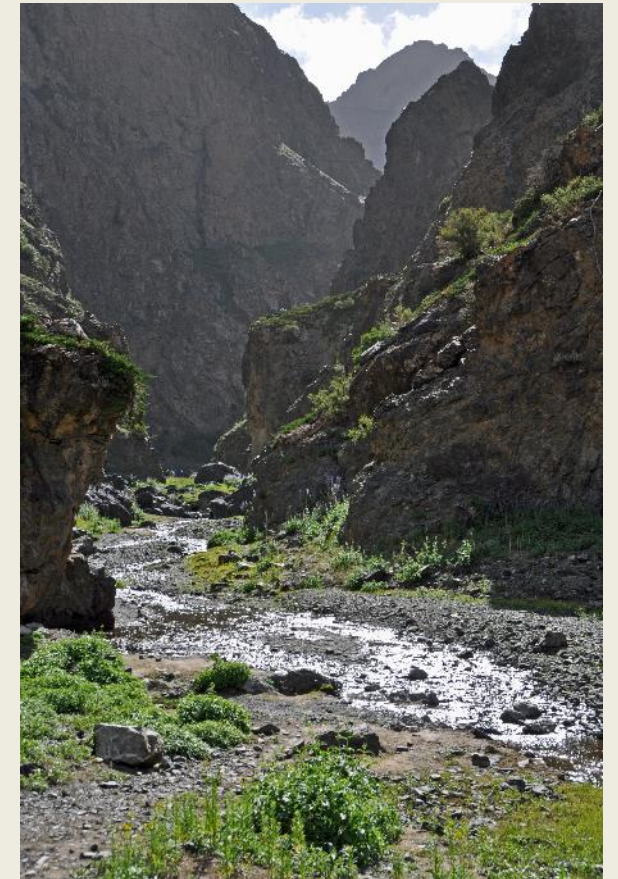
Monniken in boeddhistische kloosters maken er een poedertje van dat geestverruimend werkt, legt hij uit.

Monniken maken er een poedertje van dat geestverruimend werkt

---

Her en der vluchten schichtige knaagdiertjes hun holletjes in. Met schrille fluitsignalen brengen ze elkaar op de hoogte van onze aanwezigheid, maar wij krijgen ze pas in de gaten als ze bewegen. Deze *pika's* of fluithazen lijken wat op marmotten, maar zijn daar

Gurvan Saikhan

Tseden Chimeg
met welkomstdrank

niet verwant mee. Het zijn immers haasachtigen, geen grondeekhoorns. Een winterslaap houden ze niet. Vandaar dat ze zich al eens laten betrappen met een vracht vers gras in hun muil. Dat bergen ze netjes in hun hol op voor de winter.

Gaandeweg vernauwt de vallei tot een smalle, steile rotskloof. Ettelijke *ovoo's* beschermen het traject. Voortdurend wisselt het pad van oever, op zoek naar de schaarse begaanbare stroken. Stapstenen helpen ons over het water. Of we laten ons afzakken over de rotsen van een watervalletje. Vijf kwartier lang dringen we steeds dieper in de indrukwekkende kloof door, maar van ijs vinden we geen spoor.

Gobi Discovery

We keren terug naar de jeeps en gaan op zoek naar een stek voor de nacht. Als paarden die de stal ruiken, zoeven de chauffeurs pijlsnel over de uitlopers van het gebergte naar beneden.

Kwart na zeven is het als we het gerkamp [Gobi Discovery](#) bereiken, waar de glunderende Tseden Chimeg in traditionele klederdrecht met haar welkomstpakket klaarstaat – een kommetje boordevol melk.

Later op de avond komt vanuit het zuidwesten een inktzwart wolkendek opzetten. Dat fenomeen kennen we ondertussen. Van een prelude onder de vorm van een zandstorm blijven we verstoken. Maar de regen, die laat zich niet onbetuigd.

[Top](#)

Donderdag 18 juli | Yolyn Am – Ulaanbaatar

Klokslag zes uur is het als we het kamp in een druilerige motregen achter ons laten. Veel te vroeg eigenlijk, maar Batmunkh neemt het zekere voor het onzekere. Aan Tseden Chimeg zal het alvast niet gelegen hebben als er vandaag iets verkeerd loopt. In alle vroegte is ze op post om melk over de banden van de jeeps te sprenkelen. Een offer aan de hemelgeesten is dat, om ze gunstig te stemmen en ons een veilige reis te garanderen.

Een offer aan de hemelgeesten is dat, om ons een veilige reis te garanderen

---

Een uurtje later bereiken we de luchthaven van Dalanzadgad onder een dicht wolkendek. In een handomdraai is de hoofdbagage

Jaak Palmans
© 2013, 2017

Lees het vervolg in (4/7)
[Ouder dan Yellowstone](#)

ingecheckt. En dan is het bijna twee uur wachten geblazen.

Tijd te over dus om ons met futiliteiten bezig te houden. Batmunkhs identiteitskaart, om maar wat te noemen. De Mongoolse identiteitskaart blijkt amper van haar Belgische tegenhanger te verschillen, maar vermeldt drie namen. Vooreerst de familienaam. In de praktijk is dat de naam van de stam. Dan de achternaam en de voornaam. Behoren de ouders tot een verschillende stam, dan maken de kinderen deel uit van de stam van de vader. Is de vader onbekend, dan krijgt het kind de naam van zijn moeder. Voluit heet onze gids daarom Torguud Bolormaa Batmunkh.

Een institutionele vorm van discriminatie is dat, want elke Mongool weet dat Bolormaa

Tseden Chimeg besprenkelt de banden met melk

een moedersnaam is. Met Batmunkhs afstamming – zoon van een Mongoolse moeder en een Ivoriaanse vader – is er dus iets niet pluis, zal elkeen besluiten die zijn volledige naam kent.

Maar discriminatie op basis van huidskleur is

ingrijpender, voegt Batmunkh er aan toe. Dat zijn mediterrane gelaatstreken hem geregeld parten spelen, hebben we zelf al kunnen vaststellen. Gisteren immers had Batsuch de paardenfokker amper enkele woorden veil voor Batmunkh, vooraleer hij uitgebreid ging staan keuvelen met de vier chauffeurs. Met *echte* Mongolen dus.

Ruim twintig minuten te vroeg stijgt de Fokker 50 van Aero Mongolia op. Zowat vijf kwartier later landen we in [Ulaanbaatar](#) onder een stralende hemel met amper een wolkje aan de lucht.

[Top](#)